

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.8.110>

УДК 658.14.631.1

*С. В. Овчарук,
аспірант, кафедри фінансів,
Національний університет «Києво-Могилянська Академія»
директор департаменту репортингу і контролінгу,
Група Компаній Терра Фуд
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-6285-1693>*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

*S. Ovcharuk,
Postgraduate student, National University of Kyiv Mohyla Academy
Director Reporting and Controlling Department, Terra Food Group*

THEORETICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF THE FINANCIAL ARCHITECTURE OF AGRO-INDUSTRIAL ENTERPRISES

У статті проведено систематизацію, порівняльний та критичний аналіз теоретичних підходів до формування фінансової архітектури підприємств агропромислового комплексу (АПК) в умовах підвищеної економічної та фінансової нестабільності, глобальної ринкової волатильності та обмеженого доступу до фінансових ресурсів. Виокремлено

п'ять концептуальних підходів, кожен із яких розкрито з позицій його змісту, переваг, обмежень та можливостей адаптації до українського агросектору. Аналітичний підхід спрямований на визначення оптимального співвідношення власного і позикового капіталу з використанням фінансових коефіцієнтів, галузевих бенчмарків та урахуванням життєвого циклу підприємства. Підхід корпоративного управління базується на захисті прав інвесторів і акціонерів, прозорості фінансової звітності, незалежному аудиті та стратегічній узгодженості управлінських і фінансових рішень. Ризик-орієнтований підхід передбачає інтеграцію ризик-менеджменту у всі елементи фінансової архітектури, що дозволяє мінімізувати вплив кредитних, валютних, ліквідних та галузевих ризиків. Системно-інституційний підхід акцентує увагу на впливі нормативно-правового середовища, фінансової інфраструктури та державної підтримки на формування фінансової моделі підприємства. Інноваційно-цифровий підхід пов'язаний із впровадженням AgriFintech-платформ, блокчейн-технологій, смарт-контрактів, цифрових облігацій, краудфандингових і peer-to-peer інструментів, а також використанням Big Data та штучного інтелекту для прогнозування та прийняття фінансових рішень. Доведено, що жоден із підходів не є універсальним, а їхня результативність залежить від галузевих особливостей, масштабу підприємства, рівня інституційної підтримки та цифрової готовності. Запропоновано інтегративну модель, яка поєднує сильні сторони розглянутих концепцій, забезпечуючи підвищення фінансової стійкості, гнучкості, конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості підприємств АПК. Обґрунтовано необхідність розвитку фінансової інфраструктури, удосконалення регуляторної бази та цифровізації фінансових процесів як стратегічних чинників формування сучасної фінансової архітектури аграрного сектору.

The article presents a systematization, comparative, and critical analysis of theoretical approaches to the formation of the financial architecture of agro-industrial enterprises (AIEs) under conditions of heightened economic and financial instability, global market volatility, and limited access to financial resources. Five conceptual approaches are identified, each examined in terms of its essence, advantages, limitations, and applicability to the Ukrainian agricultural sector. The analytical approach focuses on determining the optimal ratio of equity to debt capital using financial ratios, industry benchmarks, and consideration of the enterprise life cycle. The corporate governance approach is based on investor and shareholder rights protection, transparency of financial reporting, independent auditing, and strategic alignment between managerial and financial decisions. The risk-oriented approach integrates risk management into all elements of the financial architecture, enabling the mitigation of credit, currency, liquidity, and industry-specific risks. The systemic-institutional approach emphasizes the influence of the regulatory environment, financial infrastructure, and state support on the enterprise's financial model. The innovative-digital approach involves the implementation of AgriFintech platforms, blockchain technologies, smart contracts, digital bonds, crowdfunding and peer-to-peer instruments, as well as the use of Big Data and artificial intelligence for forecasting and informed financial decision-making.

It is demonstrated that none of the approaches is universal, and their effectiveness depends on industry-specific factors, enterprise scale, the quality of institutional support, and the level of digital readiness. An integrative model is proposed, combining the strengths of the examined concepts to enhance the financial resilience, flexibility, competitiveness, and investment attractiveness of AIEs. The necessity of developing financial infrastructure, improving the regulatory framework, and digitalizing financial processes is substantiated as strategic factors in shaping a modern financial architecture for the agricultural sector.

Ключові слова: фінансова архітектура, агропромисловий комплекс, корпоративне управління, інституційне середовище, ризик-орієнтовний підхід, фінансова стійкість, структура капіталу, цифрові фінанси.

Keywords: financial architecture, agro-industrial enterprise, corporate governance, institutional environment, risk-oriented approach, financial resilience, capital structure, digital finance.

Постановка проблеми

Сучасні умови функціонування агропромислового комплексу України характеризуються високим рівнем економічної та фінансової нестабільності, коливанням цін на продукцію, обмеженим доступом до фінансових ресурсів і недостатнім рівнем інвестиційної привабливості. Високий рівень економічної та фінансової нестабільності зумовлений рядом ключових чинників, таких як воєнні дії та геополітична нестабільність, залежність від зовнішньоекономічної кон'юнктури, фіскальний та бюджетний дисбаланс, інфляційні процеси та валютна нестабільність, недосконалість фінансової інфраструктури та регуляторного середовища, а також корупція та слабка інституційна спроможність. Ці фактори суттєво впливають на економічну діяльність, інфраструктуру, експорт та інвестиційний клімат, що ускладнює фінансове планування та знижує інвестиційну активність.

У цих умовах виникає об'єктивна необхідність формування такої фінансової архітектури підприємств, яка б дозволила забезпечити ефективне управління фінансами, підвищити стійкість до ризиків, адаптуватися до змін зовнішнього середовища та забезпечити довгостроковий розвиток. Водночас відсутність єдиного науково обґрунтованого підходу до побудови фінансової архітектури саме в аграрному секторі створює методологічну прогалину, яка ускладнює практичну реалізацію стратегій фінансового управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сучасні науковці розглядають фінансову архітектуру як комплексну систему, що визначає фінансову стійкість підприємств. Зарубіжні автори Маєрс С., Фізерстоун А.М. акцентують на ролі структури капіталу та управління ризиками. В українській науці Кужелєв М.О., Гаврилко П. П. і Брітченко І. Г. та інші досліджують фінансову архітектуру в контексті адаптації до нестабільного середовища, підвищення інвестиційної привабливості й забезпечення фінансової безпеки. Незважаючи на наявні напрацювання, специфіка підприємств агропромислового комплексу залишається недостатньо дослідженою, що визначає актуальність даного дослідження.

Формулювання мети дослідження

Метою дослідження є аналіз та систематизація теоретичних підходів до формування фінансової архітектури підприємств агропромислового комплексу.

Особливу увагу приділено виявленню взаємозв'язків між структурними компонентами фінансової архітектури (структура капіталу, власності, управління, джерела фінансування, управління ризиками), оцінці їх ефективності в умовах трансформаційної економіки та високої волатильності зовнішнього середовища. Крім того, мета полягає у формуванні практичних рекомендацій щодо адаптації існуючих моделей фінансового управління до специфіки АПК з урахуванням сучасних викликів — таких як інституційна нестабільність, цифровізація, зміни в структурі ринку та потреба у фінансовій стійкості підприємств.

Викладання основного матеріалу дослідження

Одним із ключових напрямів формування фінансової архітектури підприємства є визначення оптимального співвідношення між власним і позиковим капіталом. Аналітичні підходи, засновані на використанні

фінансових коефіцієнтів, дозволяють здійснити обґрунтований вибір структури капіталу з урахуванням галузевих норм, поточного фінансового стану та інвестиційних ризиків.

Перш за все, важливим є розрахунок коефіцієнта фінансового левереджу (Debt-to-Equity Ratio, D/E), який визначає частку позикових коштів у структурі фінансування підприємства. Низьке значення цього коефіцієнта (близько до 1 або нижче) свідчить про відносну фінансову незалежність підприємства, що вважається ознакою стійкості. У аграрному секторі це особливо важливо з огляду на високу волатильність доходів і залежність від сезонних чинників.

Не менш значущим показником є коефіцієнт автономії (Equity Ratio, ER), який відображає частку власного капіталу у загальній структурі активів.

Крім кількісних моделей, варто враховувати життєвий цикл підприємства, адже фінансова стратегія змінюється на різних етапах його розвитку. Так, на стадії зростання переважає залучення власного капіталу, що знижує ризики надмірної позичковості. На стадії зрілості можливе активне використання позикових ресурсів для масштабування. У період реструктуризації або спаду, навпаки, необхідно мінімізувати боргове навантаження.

Бенчмаркінговий підхід, заснований на галузевому порівнянні, також є ефективним засобом оцінки. Так, згідно з дослідженням Фізерстоун А.М., для аграрного сектору США типовим вважається рівень D/E у межах 0,3–0,6, що враховує специфіку сільськогосподарського виробництва — його циклічність, ризики, залежність від погодних умов.

Таким чином, оптимальна структура капіталу є компромісом між прибутковістю, яку забезпечує ефект фінансового важеля, і фінансовою стабільністю. Вибір співвідношення власного та позикового капіталу повинен здійснюватися з урахуванням фінансового стану підприємства, галузевих норм, вартості залучених ресурсів та характеру ризиків.

Сильні сторони аналітичних підходів полягають у їхній здатності забезпечити кількісну основу для прийняття обґрунтованих фінансових рішень. Використання таких показників, як коефіцієнт фінансового левереджу (D/E) і коефіцієнт автономії (ER), дозволяє оцінити рівень залежності від зовнішнього фінансування, стабільність капіталу та потенціал фінансової стійкості. Залучення галузевих бенчмарків та врахування стадії життєвого циклу підприємства дозволяє адаптувати структуру капіталу до специфіки аграрного виробництва, знизити ризики та покращити доступ до зовнішніх ресурсів.

Слабкі сторони пов'язані з тим, що аналітичні моделі не завжди враховують якісні аспекти: стратегічні цілі, управлінські обмеження, інституційні чинники або нестабільність ринкового середовища. Крім того, фінансові коефіцієнти можуть бути спотворені сезонністю у звітності або одноразовими подіями, що особливо характерно для агросектору. Надмірне спирання на кількісні показники без урахування контексту може призвести до помилкових висновків щодо фінансової оптимальності.

Однак, для комплексу управління підприємством цього не достатньо. Адже сучасна концепція стосовно підходів до формування фінансової архітектури підприємств формує більш широкий інструментарій, що включає не лише економічні показники, а й механізми захисту прав інвесторів, прозорості фінансової звітності, внутрішнього контролю та стратегічної узгодженості фінансових рішень. Саме завдяки інтеграції цих аспектів фінансова архітектура стає фундаментом для ефективного управління і довгострокової стабільності підприємства, особливо в умовах високої конкуренції та нестабільного зовнішнього середовища.

У західній науковій традиції фінансова архітектура підприємства розглядається не лише як система організації фінансових ресурсів, а й як ключовий інструмент реалізації принципів корпоративного управління. Цей підхід ґрунтується на теорії агентських відносин Jensen M.C., Meckling W.H. [1] та концепції інформаційної асиметрії Shleifer A., Vishny R.W. [2],

відповідно до яких конфлікти інтересів між власниками і менеджментом можуть бути суттєвим джерелом неефективності у фінансовому управлінні.

Фінансова архітектура, зорієнтована на корпоративне управління, включає чотири основні компоненти.

По-перше, захист прав акціонерів та інвесторів реалізується через механізми участі в управлінні (зокрема голосування на загальних зборах), прозору дивідендну політику, забезпечення доступу до достовірної фінансової інформації, а також юридичні засоби оскарження рішень менеджменту. Особливу увагу приділено міноритарним акціонерам, права яких можуть бути порушені в умовах домінування мажоритарних власників.

По-друге, прозорість фінансової звітності є визначальною умовою формування довіри між усіма стейкхолдерами. Це досягається шляхом впровадження стандартів звітності (IFRS, GAAP), регулярного розкриття інформації, об'єктивного обліку та публічності фінансових результатів. Високий рівень прозорості знижує інформаційну асиметрію та сприяє зменшенню вартості капіталу для підприємства.

По-третє, ефективний контроль і аудит передбачають наявність незалежних аудиторських комітетів, внутрішнього контролю, а також зовнішнього аудиту. Контрольні функції забезпечують відповідність фінансової політики стратегічним пріоритетам компанії, обмежують можливості зловживань і сприяють ефективному використанню ресурсів.

По-четверте, стратегічна узгодженість фінансових і управлінських рішень досягається шляхом інтеграції фінансової архітектури з загальнокорпоративною стратегією. Це включає формування фінансових стимулів (опціони, бонуси) для управлінського персоналу, які сприяють гармонізації інтересів менеджменту і власників.

Крім того, розробка комплексу заходів з діагностики фінансового стану має велике значення й у системі антикризового менеджменту для запобігання потенційно можливому банкрутству корпорації. Меженська В.В., Кужелев М.О [3].

Системний характер управління фінансами, сприяє стратегічній узгодженості рішень та підвищенню ефективності використання ресурсів. Прозорість, аудит та контроль знижують агентські витрати, а захист прав інвесторів зміцнює довіру до підприємства. Це, у свою чергу, покращує доступ до зовнішнього фінансування та підвищує інвестиційну привабливість, особливо в умовах глобальної нестабільності. Підхід також узгоджується з міжнародними стандартами фінансової звітності IFRS, що важливо для інтеграції у світовий фінансовий простір.

Разом із тим, існують і обмеження. Насамперед — висока вартість впровадження аудиторських та звітних механізмів, що є обтяжливим для малих і середніх підприємств. Недосконалість інституційного середовища, слабкий захист міноритарних акціонерів та нестача правової визначеності знижують ефективність підходу. Крім того, у практиці можлива формалізація без фактичного наповнення, а також опір змінам з боку управлінців, що не готові до посилення прозорості та підзвітності.

Таким чином, підхід має значний потенціал, але потребує належних умов для реалізації, включаючи інституційне середовище, правову підтримку та управлінську зрілість підприємств.

Практична імплементація у сільському господарстві засвідчує, що формування фінансової архітектури з акцентом на корпоративне управління дозволяє сімейним та кооперативним господарствам ефективно координувати використання ресурсів, інтегруватися у фінансові ринки, залучати міжнародну підтримку та забезпечувати стійкість у кризових умовах.

Далі розглянемо ризик-орієнтований підхід до формування фінансової архітектури підприємства. Фінансова архітектура є ключовим елементом формування фінансової безпеки підприємства, адже саме вона забезпечує раціональне співвідношення між рівнем операційного ризику, ліквідністю активів і структурою джерел капіталу. Такий підхід дозволяє підприємствам підтримувати фінансову стабільність у нестабільному зовнішньому

середовищі, своєчасно реагувати на кризові виклики та забезпечувати доступ до фінансових ресурсів на прийнятних умовах фінансування.

Ризик-орієнтований підхід (Risk-Based Approach) дедалі частіше використовується у теорії та практиці формування фінансової архітектури, особливо в галузях з високим рівнем невизначеності, до яких належить агропромисловий сектор. Цей підхід ґрунтується на ідеї, що фінансова архітектура має бути не лише ефективною, але й стійкою до ризиків, адаптивною до зовнішніх змін та здатною до відновлення після фінансових потрясінь.

Однією з ключових передумов цього підходу є ідентифікація та класифікація фінансових ризиків. До основних належать кредитний, процентний, валютний, ризик ліквідності, операційний та ринковий ризики. В аграрному секторі до цього додаються специфічні ризики — погодні умови, сезонність доходів, нестабільність цін на сільськогосподарську продукцію, залежність від зовнішнього попиту.

На наступному етапі здійснюється кількісна оцінка ризиків із застосуванням відповідних фінансових індикаторів. Серед них: коефіцієнти поточної та загальної ліквідності, коефіцієнт автономії, фінансового важеля, варіація доходів, індекси фінансової стабільності (наприклад, Altman Z-score). Такі індикатори дозволяють не лише ідентифікувати ризики, а й визначити порогові значення для своєчасного реагування.

Важливим елементом є формування стратегії фінансової безпеки, яка включає створення резервних фондів, страхування врожаю чи доходів, застосування інструментів хеджування для зменшення цінових та валютних ризиків. Одночасно з цим рекомендується диверсифікація джерел доходів і постачальників як засіб зменшення залежності від окремих ринків чи контрагентів.

У межах ризик-орієнтованого підходу відбувається інтеграція системи ризик-менеджменту у фінансову архітектуру підприємства. Це означає, що всі фінансові рішення — від вибору джерел фінансування до інвестування —

приймаються з урахуванням ризик-аналізу. Постійний моніторинг фінансових ризиків у режимі реального часу дозволяє підприємству оперативно реагувати на загрози та запобігати фінансовим втратам.

У дослідженні Докієнко І.О. [4] запропоновано альтернативну модель оцінювання фінансової безпеки підприємства на основі ризик-фокусованого підходу. Автором розроблено систему кількісної оцінки, що включає індикатори ліквідності, кредитоспроможності та фінансової незалежності. Вона дозволяє виявляти критичні точки у фінансовій системі підприємства та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Крім того, підкреслюється роль внутрішніх політик управління ризиками та інституційної підтримки таких процесів на рівні підприємства.

Ризик-орієнтований підхід до побудови фінансової архітектури сприяє підвищенню фінансової стійкості аграрного підприємства, знижує вразливість до зовнішніх шоків, підвищує передбачуваність фінансових потоків і зміцнює довіру з боку інвесторів. У галузі, де значна частина ризиків не піддається повному контролю, побудова гнучкої та адаптивної фінансової системи є критично важливою умовою довгострокового успіху.

Ризик-орієнтований підхід дозволяє гармонізувати фінансову структуру з ризиковим середовищем, підвищити передбачуваність грошових потоків і зміцнити довіру інвесторів. Для аграрного сектору, що характеризується високою залежністю від зовнішніх факторів, це особливо важливо. Інтеграція ризик-менеджменту в фінансові процеси забезпечує гнучкість і адаптивність фінансової системи.

Проте, такий підхід пов'язаний з високими вимогами до ресурсів і аналітичної спроможності підприємства. Для впровадження підходу необхідні спеціалізовані знання, якісні дані та доступ до фінансових інструментів, що обмежує його застосування на малих і середніх підприємствах. Існує також ризик зосередження лише на кількісних оцінках, нехтуючи стратегічним контекстом. Крім того, ефективність підходу

знижується за умов слабкої інституційної підтримки та нестабільного економічного середовища.

Ще одним аспектом дослідження формування фінансової архітектури підприємств агропромислового комплексу є системно-інституційний підхід, який розглядає фінансову архітектуру підприємства не як замкнену внутрішню систему, а як невід'ємну частину ширшого інституційного середовища. У межах цього підходу фінансові рішення підприємств залежать від зовнішніх інституційних факторів — нормативно-правової бази, податкової політики, ринкової інфраструктури та доступності фінансових інструментів. Особливо актуальним такий підхід є для аграрного сектору, який є чутливим до змін зовнішнього середовища.

По-перше, у країнах Європейського Союзу фінансова архітектура підприємства дедалі більше набуває форми фінансового інжинірингу, що передбачає використання широкого спектра фінансових інструментів — лізингу, факторингу, аграрних розписок, субсидованих кредитів, державних гарантій. Така модульна архітектура дозволяє підприємствам адаптувати структуру капіталу до поточних ринкових можливостей, змін у податковій системі та умов доступу до капіталу.

По-друге, інституційне середовище виступає як ключовий чинник, що формує фінансову архітектуру підприємства. Ефективне регулювання, стабільна аграрна політика, адекватне податкове навантаження, гарантії прав власності визначають тип обраних фінансових інструментів, спосіб залучення інвестицій та моделі корпоративного управління. Наявність таких інститутів, як аграрні банки, кооперативні об'єднання, державні фонди підтримки, формує основу для стійкості та масштабування агробізнесу.

По-третє, суттєву роль відіграє підтримка агробізнесу, який є вразливим до фінансової нестабільності. У ЄС реалізується низка програм, спрямованих на підтримку фермерських господарств: прямі субсидії в межах Спільної аграрної політики (CAP), страхування врожаю та доходів, фінансоване спільно з державними та приватними структурами, а також кооперативні

фінансові платформи. Такі механізми забезпечують доступ до фінансових ресурсів на вигідних умовах і підвищують стабільність малих сільськогосподарських підприємств.

По-четверте, у фокусі системного підходу перебуває інтеграція аграрних підприємств у регіональні та національні фінансові системи. Підприємства повинні бути «вмонтовані» у ширшу інституційну мережу — банки розвитку, аграрні фонди, інформаційні платформи. Така інтеграція сприяє зниженню транзакційних витрат, підвищенню прозорості та отриманню доступу до дешевших і стабільніших джерел фінансування.

У контексті реалій України, де інституційна підтримка є обмеженою і фрагментарною, застосування системно-інституційного підходу є вкрай актуальним. Насамперед ідеться про необхідність розвитку фінансової інфраструктури (створення аграрних банків, фондових інструментів підтримки), забезпечення законодавчої стабільності, а також активної участі в міжнародних фінансових програмах за участю ЄС, ЄБРР, МФК. Слід зазначити, що найважливішими проблемами формування національної системи корпоративного управління є відсутність розуміння методологічних основ функціонування корпоративних структур і елементарна економічна безграмотність населення та окремих представників державних органів, які повинні регулювати ці процеси. Гаврилко П. П., Брітченко І. Г. [5].

Згідно з дослідженнями українських науковців, відповідно до існуючих сьогодні проблем, пріоритетними напрямками оптимізації фінансової архітектури передусім є: здійснення системного аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища корпорації, зменшення обсягів дебіторської заборгованості, зокрема шляхом її реструктуризації, ліквідація неприбуткових структур корпорації, перегляд форми власності, врахування переваг та недоліків існуючої та потенційної фінансової архітектури, впровадження НТП, також в нестабільних умовах корпораціям доцільно розширювати свою діяльність, починати працювати у нових галузях, що допоможе зберігати потенціал при нестабільних економічних умовах, адже

працюючи у різних галузях, корпорація при збитковості в одній галузі матиме прибутки у іншій, а тому важливо, щоб діяльність корпорації була у різних галузях адаптація фінансової архітектури до нестабільного економічного середовища передбачає гнучке поєднання власного і позикового капіталу, використання фінансового інжинірингу та інституційної підтримки Кужелєв М.О., Немсазде Г.Г., Плахотнюк В.В. [6].

Системно-інституційний підхід забезпечує адаптацію фінансової архітектури до зовнішнього середовища, враховуючи вплив законодавства, податкової політики та доступу до фінансових інструментів. Його перевагами є інтеграція у фінансову інфраструктуру, зниження транзакційних витрат, доступ до субсидій та державної підтримки, що особливо важливо для аграрного сектору.

Водночас ефективність цього підходу залежить від якості інституційного середовища. За умов нестабільного регулювання чи обмеженої підтримки він втрачає практичну результативність. Крім того, надмірна залежність від зовнішніх чинників може знижувати управлінську гнучкість підприємства.

Після детального розгляду системно-інституційного підходу, який акцентує увагу на зовнішньому середовищі, нормативно-правовій базі та інституційних механізмах, важливо звернути увагу на перспективний напрям розвитку фінансової архітектури, а саме на інноваційно-цифровий підхід (Digital Finance Approach), який виступає новою трансформаційною парадигмою у формуванні фінансової архітектури підприємств, зокрема у агропромисловому секторі. Його головна ідея полягає в інтеграції цифрових технологій у всі елементи фінансової системи підприємства — від планування структури капіталу до моніторингу грошових потоків і залучення інвестицій.

Одним із ключових напрямів реалізації цього підходу є AgriFintech-платформи — цифрові екосистеми, які об'єднують фермерів, фінансові установи, постачальників та інвесторів. Завдяки цим платформам забезпечується оперативний доступ до фінансування, оцінка

кредитоспроможності на основі великих даних (наприклад, з IoT-сенсорів, супутників, дронів), а також автоматизація фінансових транзакцій через смарт-контракти. Серед успішних прикладів — Tulaa (Кенія), AgriDigital (Австралія), ProducePay (США)[7].

Другим компонентом є використання смарт-контрактів та блокчейн-технологій. Смарт-контракти дозволяють автоматизувати виконання фінансових зобов'язань за умов настання певних подій (наприклад, постачання врожаю). Блокчейн-технологія забезпечує незмінність і прозорість фінансових записів, що є критичним для створення довіри інвесторів. У аграрному секторі це дозволяє зменшити ризики шахрайства та підвищити ефективність контролю.

Ще одним важливим напрямом є цифрові облігації та краудфандинг, які забезпечують альтернативні джерела фінансування. Зокрема, малий і середній агробізнес може залучати капітал через краудлендинг-платформи, випуск токенизованих облігацій (так звані agro-bonds), а також систему peer-to-peer кредитування. Це значно розширює можливості фінансування підприємств, що мають обмежений доступ до традиційного банківського кредитування.

Великі дані (Big Data) і штучний інтелект (AI) використовуються для фінансового прогнозування, оцінки ризиків, бюджетування та моделювання фінансових сценаріїв. Інформація про погодні умови, стан ґрунту, ринки збуту інтегрується в системи планування, забезпечуючи вищу точність прийняття фінансових рішень.

Практичний ефект впровадження цифрових рішень у фінансову архітектуру полягає у підвищенні прозорості й контрольованості фінансових операцій, зниженні вартості капіталу за рахунок цифрових інструментів, пришвидшенні оборотності фінансів і зменшенні транзакційних витрат, розширенні фінансової інклюзії для малих фермерських господарств.

Інноваційно-цифровий підхід до формування фінансової архітектури дозволяє інтегрувати цифрові технології у всі етапи фінансового управління.

Його ключовими перевагами є підвищення прозорості та контрольованості фінансових операцій, автоматизація процесів завдяки смарт-контрактам, доступ до альтернативного фінансування (через краудфандинг, цифрові облігації), а також можливість використання Big Data та AI для прогнозування й оцінки ризиків. Це особливо актуально для малих і середніх аграрних підприємств, обмежених у доступі до традиційного банківського кредитування.

Водночас реалізація цього підходу потребує значних інвестицій в інфраструктуру, високого рівня цифрової грамотності та надійного кіберзахисту. Недостатній розвиток правового регулювання та цифрова нерівність у сільських регіонах можуть стримувати його ефективне впровадження. Також зберігається ризик залежності від зовнішніх цифрових платформ і сервісів.

Інноваційно-цифровий підхід не лише удосконалює традиційні інструменти фінансового управління, а й створює нову парадигму фінансової архітектури — більш прозору, адаптивну, інклюзивну. Він є надзвичайно перспективним для аграрного сектору країн з обмеженим доступом до банківського фінансування і високим рівнем ринкової турбулентності.

Висновки

У результаті аналізу сучасних підходів до формування фінансової архітектури підприємств агропромислового комплексу можна дійти кількох ключових висновків.

По-перше, концепція фінансової архітектури є багатокomпонентною, вона охоплює не лише внутрішню структуру фінансів підприємства, а й його взаємодію з фінансовими інститутами, нормативно-правовим середовищем і цифровою інфраструктурою.

По-друге, системно-інституційний підхід доводить, що ефективність фінансової архітектури значною мірою залежить від якості зовнішніх інституцій, доступу до фінансових послуг, а також синхронізації фінансової

політики підприємства з державною економічною стратегією. Особливо актуальним є розвиток аграрної фінансової інфраструктури та залучення до міжнародних фінансових програм.

По-третє, ризик-орієнтований підхід забезпечує більшу гнучкість і стійкість аграрних підприємств в умовах високої волатильності середовища. Інтеграція інструментів ризик-менеджменту у фінансові процеси дозволяє мінімізувати загрози та забезпечити передбачуваність грошових потоків.

По-четверте, інноваційно-цифровий підхід відкриває нові можливості для фінансування, контролю та управління через впровадження AgriFintech-платформ, смарт-контрактів, блокчейн-рішень і штучного інтелекту. Це сприяє зниженню вартості капіталу, пришвидшенню обігу коштів та підвищенню фінансової інклюзії для малих фермерських господарств.

З метою підвищення ефективності формування фінансової архітектури доцільно застосовувати інтегративний підхід, що поєднує сильні сторони існуючих концепцій. Насамперед, варто вдосконалити інституційне середовище через розвиток спеціалізованих фінансових інструментів для АПК, упровадити гібридні моделі оцінки ризиків, які охоплюють не лише фінансові, а й операційні та репутаційні чинники, а також забезпечити цифровізацію фінансових процесів у поєднанні з адаптацією регуляторної бази. Важливим напрямом є диференціація підходів залежно від розміру підприємства, етапу його розвитку та рівня доступу до ресурсів.

Сучасні підходи забезпечують методологічне підґрунтя для аналізу фінансової архітектури, проте їхня практична ефективність вимагає адаптації до умов українського агросектору. Перспективним є створення комплексної моделі, яка поєднує гнучкість, цифрові технології, інституційну підтримку та ризик-орієнтованість.

Література

1. Jensen M. C., Meckling W. H. Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*. 1976. Vol. 3, No. 4. P. 305–360.
2. Shleifer A., Vishny R. W. A Survey of Corporate Governance. *The Journal of Finance*. 1997. Vol. 52, No. 2. P. 737–783.
3. Меженська В. В., Кужелєв М. О. Діагностика фінансового стану корпорації в умовах динамічного зовнішнього середовища. *Схід*. 2012. № 1 (115). С. 62–67.
4. Докієнко І. О. Financial security of the enterprise: an alternative approach to evaluation and management. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2021. Т. 7, № 1. С. 61–67. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-1-61-67>.
5. Гаврилко П. П., Брітченко І. Г. Корпоративні відносини в банківському секторі : фінансові механізми та маркетингові стратегії : монографія. Рівне ; Новий Сонч : Волин. береги, 2016. 228 с.
6. Кужелєв М. О., Немсадзе Г. Г., Плахотнюк В. В. Пріоритетні напрями оптимізації фінансової архітектури корпорації в умовах нестабільного економічного середовища. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2020. № 3 (74). С. 149–155.
7. Tulaa, AgriDigital, ProducePay – офіційні AgriFintech-платформи для фінансування сільського господарства. URL: <https://www.producepay.com>; <https://www.agridigital.io>; <https://www.tulaa.io> (дата звернення: 05.06.2025).

References

1. Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976), “Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure”, *Journal of Financial Economics*, vol. 3(4), pp. 305-360.
2. Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1997), “A Survey of Corporate Governance”, *The Journal of Finance*, vol. 52(2), pp. 737-783.

3. Mezhen'ska, V. V., & Kuzhelev, M. O. (2012), "Diagnosis of the financial condition of the corporation in a dynamic external environment", Skhid, vol. 1(115), pp. 62-67.
4. Dokiienko, I. O. (2021), "Financial security of the enterprise: an alternative approach to evaluation and management", Baltic Journal of Economic Studies, vol. 7(1), pp. 61-67. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-1-61-67>
5. Havrylko, P. P., & Britchenko, I. H. (2016), Korporatyvni vidnosyny v bankivs'komu sektori : finansovi mekhanizmy ta marketynhovi stratehii [Corporate relations in the banking sector: financial mechanisms and marketing strategies], Nowy Sącz: Volynski Oberihy, Rivne, Ukraine.
6. Kuzhelev, M. O., Nemsadze, H. H., & Plakhotniuk, V. V. (2020), "Priority directions for optimizing the financial architecture of the corporation in an unstable economic environment", Bulletin of Kherson National Technical University, vol. 3(74), pp. 149-155.
7. Tulaa, AgriDigital, ProducePay – Official AgriFintech platforms for agricultural finance (2025), available at: <https://www.producepay.com> / <https://www.agridigital.io/https://www.tulaa.io> (Accessed: 05.06.2025).

Стаття надійшла до редакції 12.08.2025 р.